Prečo sa to tak robí?

Tomáš Hučko

AKO SA TO ROBÍ / Jak to się robi / Poľsko 2006, 88 min.
RÉŽIA, SCENÁR: Marcel Łoziński. KAMERA: Jacek Petrycki, Andrzej Adamczak, Radosław Ładczuk, Lesław Skuza.
STRIH: Katarzyna Maciejko-Kowalczyk. ÚČINKUJÚ: Piotr Tymochowicz, Dariusz Konopka, Jacek Hugo-Bader, Andrzej Lepper a ďalší.

Z FILMOV:
1993: 89 mm od Európy (89 mm od Europy)
1984: Praktické cvičenia (Ćwiczenia warsztatowe)
1980: Skúška mikrofónu (Próba mikrofonu)
1978: Skúška zrelosti (Egzamin dojrzałości)
1977: Ako žiť (Jak żyć)
1974: Vizita (Wizyta)

4. júna 1989 sa v „ľudovom" Poľsku konali prvé čiastočne slobodné voľby do Sejmu a celkom slobodné do Senátu. Tento rok si teda pripomíname už štvrťstoročie od dní, keď sa začali napĺňať túžby občanov žijúcich desaťročia v „reálnom socializme", v ktorom voľby boli fraškou a politika terénom svojvôle samozvanej garnitúry štátostrany. V okamihoch porážky komunizmu a ešte chvíľu potom sa zdalo, že vytúžená demokracia západného typu konečne splní mnohé očakávania ľudí o spravodlivom a účelnom spravovaní vecí verejných, že výkonná moc bude patriť tým, ktorí s ňou budú narábať zodpovedne a v záujmoch svojich voličov, pre všeobecné dobro a blaho. Netrvalo dlho a z počiatočnej eufórie sa stala jedna veľká dezilúzia.

Otázku, prečo to tak je, si vo svojom filme *Ako sa to robí* z roku 2006 položil aj skúsený poľský dokumentarista Marcel Łoziński. V polovici prvej dekády nového tisícročia, keď nakrúcal svoju dokumentárnu sondu domácich pomerov verejného života, predstavuje už poľská politika zložité pradivo štruktúr, procesov, nástrojov, ako i rituálov. A samozrejme, politiku tvoria a riadia konkrétni ľudia, politické elity. A práve otázka ich úrovne a kvality zaujíma režiséra najväčšmi a stáva sa ústrednou témou jeho celovečerného dokumentu.

Prečo sú politici takí, akí sú? Prečo ich ľudia volia, hoci sú z nich takmer vždy sklamaní? Ako sa vytvárajú politické elity? A je možné ich vymeniť? Ako? Akú šancu má bežný občan na to, aby vstúpil do sfér najvyššej politiky a stal sa ich súčasťou? Čo k tomu treba? Ako sa to robí? A čo to prípadne stojí, akú za to treba zaplatiť cenu...?

Hľadajúc odpovede na tieto a iné otázky obrátil sa Łoziński na známeho poľského odborníka na politické public relations Piotra Tymochowicza, ktorý súhlasil s tým, aby filmové kamery snímali jeho zvláštny pokus. V rámci sociálneho experimentu si Tymochowicz zaumienil, že do politického ringu uvedie novú politickú osobnosť, stvorí ju z celkom neznámeho človeka. Vyberie ho z adeptov, ktorí sa prihlásili do konkurzu a ktorí absolvujú dlhodobý kurz a špeciálne školenia.

Na začiatku experimentu (a filmu) odznie nasledovná výzva experta šírená médiami: „Ak máš chuť a odvahu, ak ti na tvojej krajine záleží, tak práve ty máš predpoklady na to, aby si prijal moju novú ponuku. Zaoberal som sa kreovaním mnohých poľských politikov. Ale teraz si na rade ty! Aj ty sa môžeš stať charizmatickým vodcom! Vyskúšaj svoje schopnosti. Urobím to zadarmo. Čakám ťa v Kráľovskom zámku vo Varšave..."

A ľudia ochotní vstúpiť do politiky v stanovený čas skutočne prídu. V prvom kole vybraný kolektív sa najprv učí všeobecné komunikačné techniky, politickí adepti sa zúčastnia účelových pouličných protestov. V priebehu dlhodobého školenia sa do finále napokon prepracuje iba mladý Dariusz Konopka. Najlepšie zo všetkých si osvojil techniky komunikácie, vie sa predať, je dostatočne prispôsobivý, meniť názory a stanoviská v závislosti od aktuálnych potrieb a okolností mu nerobí väčšie problémy.

Je evidentné, že Marcela Łozińského vo filme nezaujíma len odpoveď na otázku, *ako sa to robí*, ale aj, *či je správne, ako sa to robí*. Hoci filmári len pohotovo zaznamenávajú, čo sa v rámci kreovania sľubných politických osobností deje, vyvstávajú pred nami otázky o krehkých hraniciach medzi legitímnymi nástrojmi efektívnej komunikácie a vplyvom na ľudí a medzi klamlivými sociotechnikami a manipuláciou. V ktorom momente politickí protagonisti zrádzajú svoje zásady a hodnoty, zriekajú sa presvedčenia, kedy víťazí obligátna téza, že účel svätí prostriedky?

Pravda, Łozińského film na dobových poľských reáliách odhaľuje len časť fenoménu modernej politiky a jej zložitých súvislostí, navyše ešte bez skúsenosti s obrovskými možnosťami v oblasti internetu a virtuálnych sociálnych sietí (v čase vzniku filmu neboli rozvinuté). Na vybranom výseku politickej praxe však film *Ako sa to robí* divákom jedinečným spôsobom pripomína (a prehlbuje) stratu ilúzií o povahe politiky. Strata viery v „nepoškvrnené" poslanie politiky, ktorému sme uverili ešte v časoch neslobody, pritom nemusí byť dnes nevyhnutne iba porážkou a následnou cestou k rezignácii. Práve naopak, zdá sa, že Łoziński nám potrebu ideálu nástojčivo pripomína. Bez neho by sme si hĺbku marazmu neuvedomovali a nedokázali by sme voči nemu ani nič podniknúť.

„Všetky názory a recenzie, ktoré som čítal o filme, boli ploché ako palacinka bez náplne. Opäť som sa dočítal o svojej tendencii k sebaprezentácii, o mojich charakteristických vlastnostiach, skondenzovaných do troch E (egoizmus, egotizmus, egocentrizmus) – a tým sa vysvetľoval môj súhlas s experimentom. Je zaujímavé, že s hľadaním odpovede na otázku, čo mohlo byť mojou skutočnou motiváciou, si nikto nedal aspoň trochu námahy. Či naozaj tak veľmi prahnem po ešte väčšej sláve? Po ešte väčších úspechoch, ktoré budú zdokumentované?" (Piotr Tymochowicz: Po Drugiej stronie Lustra, http://piotrtymochowicz.blogspot.sk/2008/10/jak-to-si-robi-komentarz-do-filmu.html)